

Taloustiedettä suurelle yleisölle

Otto Toivanen

Erik Angner:

How Economics Can Save the World: Simple Ideas to Solve Our Biggest Problems.

Penguin 2023, 277 sivua.

Myönnän, etten ole tehnyt seikkaperäistä selvitystä taloustieteen julkisuusprofiilista viime vuosisadalla, mutta yleisvaikutelmani on kuitenkin, että 2000-luku on tuonut taloustieteilijät ja taloustieteen uudella tavalla suuren yleisön tietoisuuteen. Nyt hieman valikoiden poimittu kadunnies osaisi luetella liudan ekonomistien kirjoittamia populaarikirjoja, joiden yleinen teema on, että taloustieteellä on annettavaa monilla tasoilla ja kaikenlaisia haasteita koskien, aina henkilökohtaisen elämän kysymyksistä ilmastomuutokseen.

Paljon näkyvyyttä saaneita kirjoittajia ja heidän kirjojansa on useita. Steve Levitt ja *Freakonomics* sekä Tim Harford ja *The Undercover Economist* lienevät olleet ensiaallossa; kyseiset kirjat julkaistiin 2005. Pari hieman erilaista esimerkkiä ovat lastenhoidon taloustieteellisiin perusteisiin pureutuva Emily Osterin 2013 julkaistu *Expecting Better* ja (psykologi ja taloustieteen) nobelisti Daniel Kahnemanin 2011 ilmestynyt

Thinking, Fast and Slow. Kaikki nämä kirjoittajat ovat jatkaneet suurelle yleisölle suunnattujen kirjojen, kolumnien ja blogien kirjoittamista kaupallista menestystä saaneiden ensikirjojensa jälkeen.

Tähän teosvirtaan yhtyy nyt ruotsalainen Erik Angner kirjallaan *How Economics Can Save the World: Simple Ideas to Solve Our Biggest Problems*. Kuten jo kirjan nimi antaa ymmärtää, Angnerin tavoite on erottautua joukosta käymällä suurten ongelmien kimppuun ja osoittamalla, miten taloustiede voi olla avuksi. Toisin kuin useiden muiden kirjoittajien, hänen keskeinen työkalunsa ei pääosin ole käyttäytymistaloustiede, vaan ”tavallinen” tasapainoanalyysi sekä ulkoisvaikutusten, epäsymmetrisen informaation ja kannustimien huomioiminen. Myös satunnaiskokeet ovat näkyvästi esillä ja siten tietenkin myös taloustieteen halu ja kyky löytää yhteiskunnallisten ilmiöiden takana olevia kausaalisuhteita.

PhD Otto Toivanen (otto.toivanen@aalto.fi) on professori Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa ja Taloustieteen keskus Helsinki GSE:n akateeminen johtaja.

Mitä sitten ovat ne suuret kysymykset, jotka ihmiskunta Angnerin taloustieteen viisauksien avulla voisi ratkoa? Ne ovat:

1. Köyhyys
2. Lastenkasvatus ja lasten määrä
3. Ilmastonmuutos
4. Huonon käytöksen muuttaminen
5. Niukkuuden ja tarpeiden yhteensovittaminen, esimerkkinä munuaisvaihto
6. Kuinka olla onnellinen?
7. Kuinka olla vaatimaton?
8. Kuinka rikastua?
9. Miten rakentaa yhteisö?

Jokainen aihe käydään läpi jonkin tarinan – ja jos mahdollista, omakohtaisen tarinan (”isoäitini oli köyhä”, ”esikoisemme synnyttyä emme juuri nukkuneet”) – motivoimana. Sen jälkeen siirrytään referoimaan taloustieteellistä kirjallisuutta (mm. Emily Osteria) ja ajattelua sekä tuodaan varsin mallikkaasti esille, miten esimerkiksi tasapainoanalyysin hyödyllisyys vaikkapa pysäköintipaikkojen hinnoittelun ja väärinpysäköinnin tuottamien sakkotulojen analyysissä (luvussa ”Miten muuttaa huonoa käytöstä”).

Jokaisen luvun lopussa on lyhyt yleistys, jossa kommentoidaan taloustieteen roolia kyseisen luvun kysymykseen liittyen. Näin Angner selvästikin pyrkii luomaan kokonaiskuvaa lukijalle siitä, millainen työkalu nykyaikainen taloustiede on yhteiskunnallisten ongelmien ymmärtämisessä ja niiden analysoinnissa.

Ekonomistit eivät ole näiden kirjojen keskeistä yleisöä: uskoisin että en ole yksin ajatellani, että monien Angnerinkin kirjan aiheiden osalta taloustieteilijän luontevin tapa hakea lisätietoa oman tutkimusalan ulkopuolelta on etsiä käsiinsä tuore kirjallisuuskatsaus tai -luento. Taloustieteilijälle tällaisten suurelle yleisölle kirjoitettujen kirjojen anti lienee yhtäältä se, et-

tä voi vähän vilkaista, mitkä aiheet kirjoittaja on kokenut tärkeiksi ja toisaalta, että voi poimia omaan varastoon vastaisen varalle esimerkkejä siitä, miten osoittaa taloustieteen hyödyllisyys.

Kuten tämäntapaisten kirjojen kohdalla aina, Angnerkin kirjoittaa sujuvasti ja mukaansatempaavasti. On helppo kuvitella, että yhteiskunnallisista asioista kiinnostunut potentiaalinen lukija, joka ei ole päättänyt taloustieteen olevan ratkaisun sijaan osa ongelmaa, voisi tarttua Angnerin kirjaan, nauttia siitä ja samalla oppia ei vain ratkaisuja ongelmiin, vaan myös jotain nykyaikaisesta taloustieteestä.

Kansantaloudellinen aikakauskirja on varmastikin samanmielisten ”yhteisöalusta” mitä tulee ajatukseen siitä, että taloustiede on alihyödynnetty resurssi yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa. Näen suurelle yleisölle suunnatut kirjat osana sitä suurta trendiä, joka näkyy niin taloustieteilijöiden koulutuksessa, heidän sijoitumisessaan työelämään kuin myös taloustieteen ja -tieteilijöiden käytössä politiikan valmistelussa. Samaa virtaa edustaa myös esimerkiksi Taloustieteen keskus Helsinki GSE:n MOOC-kurssi *Miten talous toimii* (osoitteessa <https://talouskurssi.fi>), joka on suunnattu niin suurelle yleisölle kuin erityisesti lukiolaisille ja on saavuttanut yleisönsä hyvin. Trendin pohjavirtana on yhtäältä taloustieteen perinteisten teoriapohjaisten analyysityökalujen hyödyntäminen, toisaalta empiirisen mikrotaloustieteen voimistuminen viimeisen 30 vuoden aikana.

Ilahduttavasti tämä trendi on saanut myös Suomessa konkreettisia muotoja, kuten että eduskunnan valiokunnat kysyvät taloustieteilijöiden näkemyksiä monen eri sektorin kysymyksiin, että OKM:n varhaiskasvatuskokeilussa taloustieteilijät ovat Matti Sarvimäen johdolla tärkeässä roolissa ja että VATT:n Datahuone vie taloustiedepohjaista analyysiä syvemmälle poliit-

tiseen päätöksentekoon, esimerkkinä vaikkapa viime vuoden sähkötukien suunnittelu.

Angnerin kirja on mukava lisä tähän suureen trendiin. Vaikka se väistämättä tavoittelee samanhenkistä yleisöä kuin yllä mainitut aikaisemmat myyntimenestykset, saavuttanee se kuitenkin osin eri lukijakunnan niin sisältönsä kuin ajoituksensakin ansiosta. Jos minun lailla uskoo, että suuren yleisön parempi taloustieteen tai taloustieteellisen ajattelun tuntemus ja ymmärrys parantaa mahdollisuuksia vähemmän huonoihin valintoihin, ei voi kuin toivoa, että mahdollisimman moni poimii tämän tai jonkin kilpailevan teoksen kesä-, matka- tai muuksi lukemisekseen. Eri asia on sitten, kuinka moni näistä lukijoista on taloustieteilijä. □